

УДК 504.052

## ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У СФЕРІ ВІРТУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ПІД ЧАС ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

О.М. ЗГУРОВСЬКИЙ

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

*Проаналізовано особливості процесів глобалізації під час економічної кризи в сфері комунікацій між людьми в інформаційному просторі. З'ясовано, що, незважаючи на економічну та політичну регіоналізацію, яка стала наслідком економічної кризи 2008-2009 рр., обміни інформацією, перш за все у сфері бізнесу, персональними даними, художніми творами, представленими в електронній формі, для більшості країн світу росли, що вказує на подальше поглиблення глобалізації у сфері культури та соціуму*

Глобалізація, згідно з визначенням, наведеним в роботі [1], являє собою розширення, поглиблення та прискорення взаємозв'язків у світовому просторі в усіх аспектах сучасного людського життя. Вона втілює ідею інтегрованості країн у світове співтовариство та їх спільного розвитку. Підґрунтям для них є той факт, що визнання національного суверенітету, національної ідеї, національної культури, релігії, мови суто в межах держави або території (національна ідентичність) поступово витісняються неконтрольованими процесами уніфікації та інтеграції всього людства в єдине середовище (глобалізація).

Це означає, що, поряд з позитивними чинниками глобалізації, які досить повно обговорювались в чисельних літературних джерелах, їй стали притаманні і болючі проблеми та загрози. Ризики втрати національної ідентичності і культури мало чисельних народів, прояви міжнародної злочинності, корупції, тероризму, порушень авторських прав на інтелектуальну і промислову власність, злочини в інформаційних мережах, тощо, все це інший «бік медалі» глобалізації. По мірі розвитку технологічного і суспільного прогресу негативні явища глобалізації поширюються швидше, а зусилля по боротьбі з ними зростають і ускладнюються.

Прихід нового століття і нового тисячоліття відкриває перед світовою цивілізацією нові неосяжні і захоплюючі горизонти на шляху її розвитку. Поява нових технологій, подальше пізнання і підкорення космосу, інші досягнення матеріальної культури, які можуть зараз лише вражати людську уяву, завтра стануть реальністю. Водночас початок нової епохи несе населенню Землі нові виклики і загрози, такі як розширення міжетнічних і міжконфесійних протистоянь, наростання природних, техногенних і гуманітарних катастроф, загострення енергетичних і екологічних проблем. Очевидно, що людство, зіткнувшись з проблемами глобального значення, з одного боку, знаходиться в стані розгубленості і занепокоєння, а з іншого — дедалі більше усвідомлює необхідність появи нової парадигми організації земної цивілізації і її подальшого розвитку.

### **Об'єкти та методи дослідження**

Дослідженню проблематики і розвитку процесів глобалізації присвячені роботи відомих вітчизняних і зарубіжних вчених: Білоруса, О.Т. П. Герста, Б.В. Губського, М.Г. Делягіна, Д. Кейнса, Г. Колодка, Д.Г. Лук'яненка, З.О. Луцишин, Ю.В. Макогона, А.А. Пересади, В. Рокоча, А.С. Філіпенка, У. Шарпа. Разом з тим, у науковій літературі мало уваги приділено питанням якісного та кількісного аналізу глобалізації з урахуванням впливу кризових явищ на ці процеси, недостатньо обґрунтованими

залишаються особливості процесів глобалізації під час економічної кризи в сфері комунікацій між людьми в інформаційному просторі.

#### ***Постановка завдання***

В роботі поставлено завдання розглянути підходи до розуміння процесу глобалізації з точки зору особливостей процесів глобалізації під час економічної кризи в сфері комунікацій між людьми в інформаційному просторі, а також проаналізувати залежність між глобалізаційними процесами сучасної світової економіки та найбільш важливими вимірами глобалізації.

Метою дослідження є виявлення характеру та тенденцій віртуального спілкування між людьми у різних сферах їх діяльності під час економічної кризи (на часовому відрізку 2006–2010 роки) та співставлення цих тенденцій зі змінами політичного та економічного вимірів глобалізації на вказаному часовому інтервалі.

#### ***Результати та їх обговорення***

В якості даних, які будуть використані в роботі, скористаємося результатами попередніх досліджень. В роботах [2,3] виконано дослідження впливу економічної кризи, що розпочалася у 2008 році, на плин явища глобалізації. Для цього проаналізований до кризовий стан процесів глобалізації (2006–2007 роки) і вивчені зміни характеру цих процесів під дією економічної кризи на часовому відрізку 2008–2009 років. Вказані дослідження виконані з допомогою методів якісного і кількісного аналізу. Детально розглянута проблема кількісного оцінювання позитивного і негативного впливу глобалізації на країни, які в неї занурюються.

В цих роботах досліджені залежності між явищем глобалізації, характером його змін та найбільш важливими соціо-економічними індикаторами (показниками), до яких віднесено державну та політичну стабільність, глобальну та регіональну безпеку, рівень демократизації, рівень боротьби із злочинністю, нерівність між людьми і країнами світу, масштаби корупції, миролюбність країни та потенційну можливість до скоєння терористичних актів у ній. Проведене дослідження впливу кризи на соціо-економічні і політичні процеси на цьому часовому відрізку показало зміну монотонного характеру (переривання) плину процесів глобалізації, що склався протягом останніх 50-ти років.

В роботі [4] за допомогою методу головних компонент виконана редукція (скорочення) змінних з багатьма властивостями (10 змінних) до декількох прихованих чинників, які в найбільшій мірі визначають ці властивості.

Ними виявилися три головні фактори: перший з яких є рівень політичного, економічного та соціального розвитку, другий за значенням фактор характеризує потенційну можливість терористичних актів, третій фактор характеризує баланс рівня боротьби із злочинністю та нерівності різних верств населення в суспільстві. Це дозволило спрощено представляти залежність рівня глобалізації будь якої країни не від усіх 10 індикаторів, а від цих трьох, найбільш істотних.

Моделювання, виконане в роботі [5] вказало на наявність причинно-наслідкових зв'язків між показниками, які є складовими економічного і соціального вимірів глобалізації, що свідчить про їх тісну взаємозалежність. В результаті моделювання були підтверджені гіпотези про наявність причинно-наслідкових зв'язків між значеннями індексу глобалізації, його економічного і соціального вимірів та значеннями відповідних складових економічної, соціальної та політичної глобалізації, дані про які отримані з незалежних джерел. В цій роботі показано, що найбільш впливовими на процеси глобалізації

соціо-економічними показниками є рівень демократизації та рівень ВВП, а з показників безпеки виділяються рівень глобальної безпеки та ступінь чутливості до корупції.

Враховуючи, що соціальний вимір глобалізації суттєво впливає на інтегральний стан цього процесу, виникає запитання, а яку роль в ньому відіграє така важлива компонента, як комунікації між людьми в інформаційному просторі під час економічної кризи?

**Аналіз віртуального спілкування між людьми під час економічної кризи.** Для виконання кількісного аналізу віртуального спілкування між людьми на часовому відрізку 2006-2010 роки скористаємося джерелами [6,7]. В таблиці 1 і на рисунку 1 наведені дані про зростання кількості користувачів Інтернету протягом 2006-2010 років, кількості користувачів мобільних телефонів, кількості членів соціальної мережі Facebook, користувачів комунікаційної мережі Skype [6,7]. На рисунку 2 наведені відсотки усіх телефонних дзвінків, зроблених людьми у світі через Skype.

Таблиця 1. Дані про віртуальні комунікації людей у світі [8,9]

| Тип комунікацій /Рік                               | 2006  | 2007   | 2008   | 2009   | 2010  |
|--|-------|--------|--------|--------|-------|
| Інтернет користувачі (млрд.)                       | 1,093 | 1.319  | 1.574  | 1.802  | 1,971 |
| Соціальна мережа Faisebook (млрд.)                 | 0,012 | 0,070+ | 0,150+ | 0,350+ | 0,520 |
| Комунікаційна мережа Skype (млрд.)                 | 0,171 | 0,276  | 0,405  | 0,520  | 0,600 |
| Відсоток усіх дзвінків, зроблених в Skype (%)      | 4,4   | 5,0+   | 7,0+   | 10,0+  | 13,0  |
| Кількість користувачів мобільних телефонів (млрд.) | 2,4   | 3,0    | 4,0    | 4,0+   | 4,6   |

З наведених даних бачимо, що на 6,4 млрд. людей у світі станом на 2010 рік припадає 4,6 млрд. мобільних телефонів і 2 млрд. адрес користувачів Інтернету, причому за останні 5 років, на які припадає початок економічної кризи, кількість обох цих видів комунікацій зросла приблизно удвічі. Загальна кількість користувачів мережі Skype станом на 2010 рік досягла 0,6 млрд.

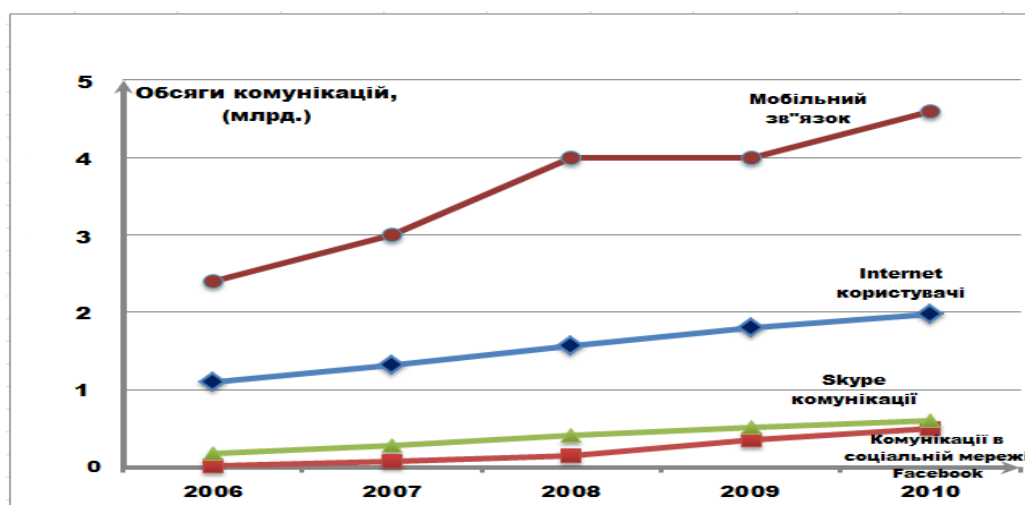


Рис. 1. Зростання комунікацій між людьми у світі

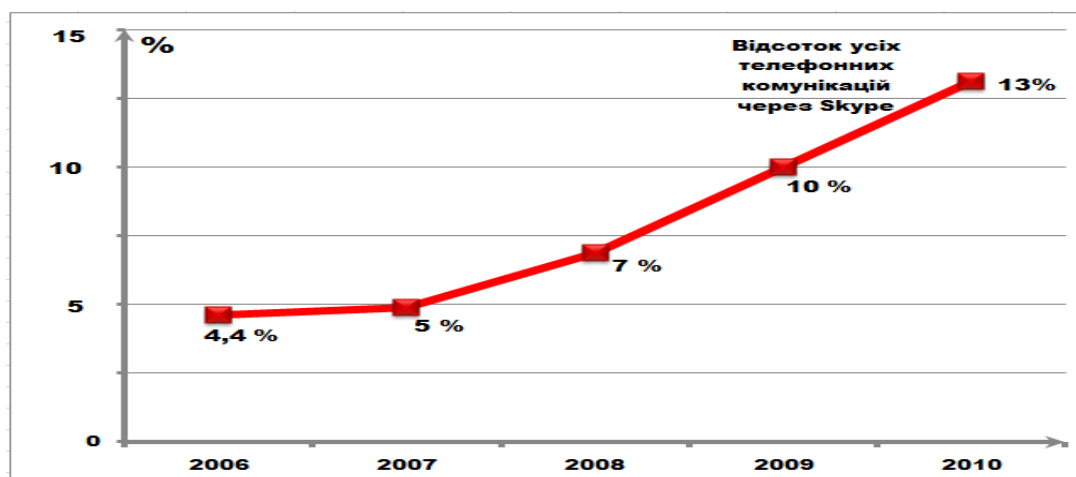


Рис. 2. Зростання кількості телефонних дзвінків, зроблених людьми через комунікаційну мережу Skype

Окрім того за цей період втричі зріс відсоток усіх телефонних дзвінків (з 2,4% до 13%), зроблених людьми через комунікаційну мережу Skype.

Найбільші темпи зростання комунікацій людей за цей період часу можна спостерігати у соціальних комп'ютерних мережах. Наприклад, кількість користувачів глобальної соціальної мережі Facebook за останні 5 років зростає у 43 рази і станом на кінець 2010 року перевищила 0,52 млрд. одиниць (табл.1). Подібні темпи зростання комунікацій людей можна спостерігати в соціальній мережі російського походження «Контакт» і українського походження «Конект». Велика популярність соціальних комп'ютерних мереж пояснюється тим, що в них люди, знаходячись в різних куточках світу можуть за корпоративними, професійними та іншими інтересами формувати соціальні групи для спілкування, обміну великими обсягами персональних даних у цих групах, і таким чином створювати ефект прямої і безпосередньої взаємодії.

Суттєво зросли також (у 2–5 разів) обсяги спілкування людей через Інтернет з допомогою різноманітних веб-сайтів, що забезпечують електронне листування. В табл. 2 приводяться порівняльні дані про обсяги електронних комунікацій між людьми в головних веб-сайтах станом на початок 2011 року.

Таблиця 2. Обсяги електронного спілкування людей в Інтернеті через головні Веб-сайти [9]

| №  | Назва Веб-сайту | Обсяги комунікацій через електронну пошту головних Веб-сайтів (млн.) |
|----|-----------------|--|
| 1  | Skype           | 600  |
| 2  | Facebook        | 500  |
| 3  | Hotmail         | 360  |
| 4  | Yahoo mail      | 284  |
| 5  | Gmail           | 173  |
| 6  | Myspace         | 126  |
| 7  | Friendster      | 115  |
| 8  | Twitter         | 114  |
| 9  | Linked in       | 60   |
| 10 | Loopt           | 4  |
| 11 | Google Latitude | 3  |
| 12 | Foursquare      | 3  |
| 13 | Brightkite      | 3  |

Таким чином, незважаючи на економічну і політичну регіоналізацію, що стала наслідком економічної кризи 2008–2010 років, в соціальному відношенні, в процесі розвитку, вдосконалення і здешевлення засобів електронної комунікації в мережі Інтернет, обсяги спілкування між людьми у світі суттєво зросли. Незважаючи на зниження рівня глобалізації у світі на початку економічної кризи (2008–2010 роки) [2–5], особливо її економічної складової, регіоналізації економічних і політичних відносин, така соціальна компонента глобалізації, як комунікації між людьми у світі у віртуальному просторі, протягом цього ж періоду часу, помітно зростала.

Об'єктивною оцінкою ступені комунікацій між різними країнами світу у глобальному просторі є Індекс мережевої готовності (NetworkedReadinessIndex, NRI) [8]. Індекс NRI створений в результаті співпраці між Світовим Економічним Форумом і відомою міжнародною бізнес-школою та дослідницьким інститутом (INSEAD). INSEAD є однією з кращих світових бізнес-шкіл, як одна з найбільш інноваційних і впливових.

Теоретична платформа, що лежить в основі NRI була вперше розроблена в 2002 році, і залишалася з тих пір незмінною, з деякими незначними доопрацюваннями. Цей індекс оцінює міру, в якій різні економічні системи (країни світу) глобально підсилюють переваги ІКТ за рахунок мережевої інформаційної взаємодії між країнами на основі наступних основних трьох принципів:

1. Розвиток ІКТ середовища в країні є ключовою попередньою умовою мережевої готовності.
2. Мережева готовність вимагає зусилля всього суспільства.
3. Готовність ІКТ приводить до ширшого його використання і тим самим збільшує його вплив на суспільство.

В табл. 3 наведені 10 країн світу з найкращою мережевою готовністю станом на 2010–2011 та 2009–2010 роки. Для порівняння в цій таблиці приведено відповідні дані про Україну.

Таблиця 3. Десятка кращих країн світу за Індексом мережевої готовності (NRI) та Україна [8]

| Країна        | Рейтинг<br>2010-2011 роки | Значення<br>рейтингу<br>2010-2011 роки | Рейтинг<br>2009-2010 роки | Значення<br>рейтингу<br>2009-2010 роки |
|---------------|---------------------------|--|---------------------------|--|
| Швеція        | 1                         | 5,60                                   | 1                         | 5,65                                   |
| Сінгапур      | 2                         | 5,59                                   | 2                         | 5,64                                   |
| Фінляндія     | 3                         | 5,43                                   | 6                         | 5,44                                   |
| Швейцарія     | 4                         | 5,33                                   | 5                         | 5,46                                   |
| США           | 5                         | 5,33                                   | 5                         | 5,46                                   |
| Тайвань (КНР) | 6                         | 5,30                                   | 11                        | 5,20                                   |
| Данія         | 7                         | 5,29                                   | 3                         | 5,54                                   |
| Канада        | 8                         | 5,21                                   | 8                         | 5,36                                   |
| Норвегія      | 9                         | 5,21                                   | 10                        | 5,22                                   |
| Корея         | 10                        | 5,19                                   | 15                        | 5,14                                   |
| Україна       | 90                        | 3,53                                   | 86                        | 3,47                                   |

З табл. 3 бачимо, що такі країни як Фінляндія, Швейцарія, Тайвань (КНР), Норвегія, Корея за два останні роки покращили свою мережеву готовність. Швеція, Сінгапур, США, Канада зберегли свої попередні показники. Данія і Україна їх погіршили.

На рис. 3 показні тенденції змін мережевої готовності деяких країн світу (Швеція, США, Китай, Україна, Зімбабве) під час економічної кризи.

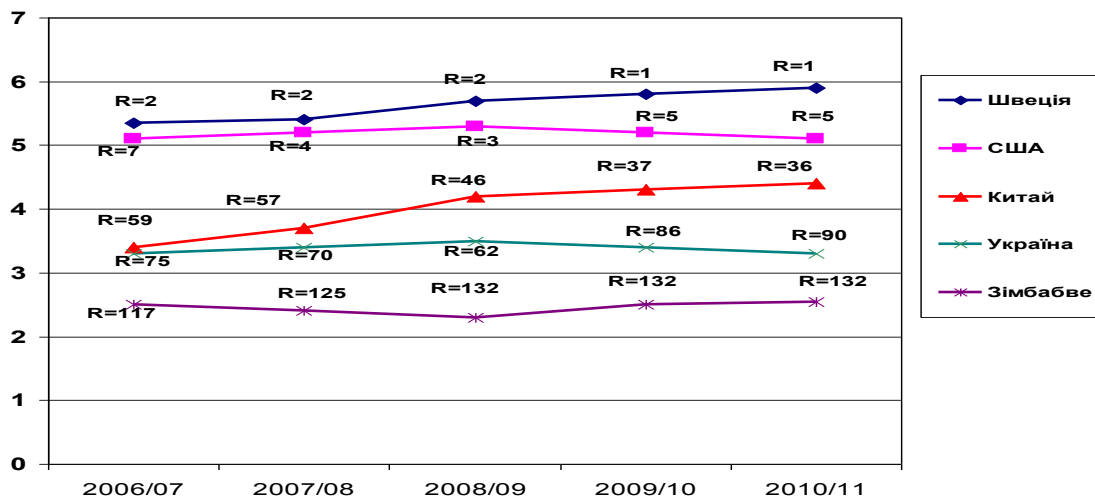


Рис. 3. Тенденції змін мережевої готовності деяких країн світу (NRI) під час економічної кризи [10]

Рис. 3 ілюструє, що найбільш розвинені країни світу (США, Швеція) під час економічної кризи зберігали стабільно високі показники мережевої готовності, Китай демонстрував значний ріст цього показника, Україна (і для порівняння одна з найбідніших країн світу Зімбабве) втрачали свої позиції за індексом NRI [8].

#### Висновки

Проаналізовано особливості процесів глобалізації під час економічної кризи у сфері комунікацій між людьми в інформаційному просторі. Було з'ясовано, що, незважаючи на економічну і політичну регіоналізацію, яка стала наслідком економічної кризи 2008-2009 років, в соціальному відношенні, в процесі розвитку, вдосконалення і здешевлення засобів електронної комунікації в мережі Інтернет, обсяги спілкування між людьми у світі суттєво зросли. Обміни великими обсягами інформації, перш за все у сфері бізнесу, персональними даними, мистецькими творами, представленими в електронній формі (кінофільми, живопис, записи театральні постанови, література та інше) для більшості країн світу зростали, що вказує на подальше поглиблення глобалізації у сфері культури та соціуму.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Гринин Л. Е. Глобализация и национальный суверенитет. История и современность. № 1.– 2005. – с. 6–31.
2. Zgurovsky O. Research of Globalization's Interrupted Character in Context of Social Development and Global Security. Part 1 // System Research and Information Technologies // 2009, № 2. – р. 121–132.

3. Згуровський О.М. Дослідження переривистого характеру глобалізації в контексті суспільного розвитку та безпеки країн світу. Частина 2 // Системні дослідження та інформаційні технології // 2010. – №3. – с.89–107.
4. Zgurovsky A. M. Research of Influence of a Global Economic Crisis on Process of Globalization using Principal Component Analysis. Procidings of 22-nd International CODATA Conference, 24-27 October, 2010, Cape Town, South Africa. – 19 p.
5. Болдак А.О., Згуровський О.М. Моделювання причинно-наслідкових зв'язків між показниками безпеки, суспільного розвитку та глобалізації на основі байесівських мереж довіри // Наукові вісті КПП. – 2010. – №5. – с.16–30.
6. InternetWorldStatistics. – Електрон. дан.. - Режим доступу: <http://www.internetworldstats.com> ;– Загол. з екрану. – Мова англ.
7. Електрон. дан.. - Режим доступу: <http://www.compete.com> )вільний. – Загол. з екрану. – Мова англ.
8. The Global Information Technology Report 2010–2011, World Economic Forum, INSEAD. – Електрон. дан.. - Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report/> вільний. – Загол. з екрану. – Мова англ.